

**Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Projesi Uygulaması Olarak
Sosyal Hayata Katılım: Engelsiz Yaşam**

*A Social Responsibility Project Implementation for Local Governments
Human Resource Development: Unimpeded Life*

Y. Pınar Soykut Sarıca

*Yrd. Doç. Dr., Işık Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü
Işık University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business
pinar@isikun.edu.tr*

Elçin Yüksel

*Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Işık University, Institute for Social Sciences
elcin.yukselen@gmail.com*

Ocak 2012, Cilt 3, Sayı 1, Sayfa: 48-66
January 2012, Volume 3, Number 1, Page: 48-66

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

©2010-2012

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL
İsmail AKBIYIK
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF
Dr. Erdem CAM

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / DESK EDITOR
Ceylan Güliz BOZDEMİR

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES
ECONLIT - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

SAYFA TASARIM / PAGE DESIGN
Dr. Yusuf BUDAK

P-ISSN
2146 - 0000
E-ISSN
2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Dr. Serhat AYRIM - ÇSGB
Dr. Siddık TOPALOĞLU - SGK
Dr. Havva Nurdan Rana GÜVEN - ÇSGB
Nurcan ÖNDER - ÇSGB
Ahmet ÇETİN - ÇSGB
Dr. Erdem CAM - ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield - UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine - USA*
Prof. Dr. Özay MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*
Prof. Dr. Işık Urla ZEYTİNOĞLU *McMaster University - CA*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Doç. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*
Dr. Tayo FASHOYIN *International Labour Organization - CH*
Dr. Ali Osman ÖZTÜRK *North Carolina State University - USA*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Kadir Has Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*
Prof. Dr. Ali SEYYAR *Sakarya Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. İnsan TUNALI *Koç Üniversitesi*
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Recep VARÇIN *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Nevzat YALÇINTAŞ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Erinç YELDAN *Bilkent Üniversitesi*
Doç. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Projesi Uygulaması Olarak Sosyal Hayata Katılım: Engellsiz Yaşam

A Social Responsibility Project Implementation for Local Governments Human Resource Development: Unimpeded Life

Y. Pınar Soykut Sarıca¹

Elçin Yüksel²

Özet

Sosyal sorumluluk kavramı sosyal dayanışmanın gelişiminin bir göstergesi, kurum imajı açısından son derece olumlu bir kavram, aynı zamanda uzmanlık gerektiren stratejik bir iletişim aracıdır. Çalışmada başarılı bir sosyal sorumluluk projesinde uygulamanın kurama olan gerekliliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Amaç doğrultusunda, sosyal sorumluluk kavramının teorik altyapısı incelenerek, gerek uygulamada uyulması gereken ölçütler gerekse projeyi uygulayan Belediye'nin³ ihtiyaca yönelik olarak hayata geçirdiği sosyal sorumluluğun sürdürülebilirliği, yaygınlaştırılması ve yaptığı katkı irdelenmiştir. Çalışmada sosyal sorumluluk kavramına ve dezavantajlı grupların tanıtılmasına yer verilmiştir. Yerel yönetimlerde sosyal sorumluluk projelerinin taşınması gereken özelliklere değinilmiştir. Sosyal sorumluluk örnek uygulaması 'Biz Gönüllüyüz Biz Öğretiriz' projesi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Genel sonuçlar özetlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal sorumluluk, dezavantajlı gruplar, engelliler, sosyal belediyecilik.

Abstract

The concept social responsibility is an indicator of the development of social solidarity, an extremely positive corporate image in terms of concept, but also a strategic communications tool that requires expertise. The need for a successful theory study aimed to investigate the application of social responsibility project. Purpose is examining the theoretical background of the concept of social responsibility, criteria need to be complied with sustainability and discussed in terms of its contribution. In this study the concept of social responsibility and the presentation of disadvantaged groups are included. Social responsibility projects in local governments, which must bear the characteristics mentioned. A social responsibility 'We are Volunteers We Teach' project examined in detail. Results are summarized.

Keywords: Social responsibility, socially disadvantaged groups, disabled people, social municipality.

¹Yrd. Doç. Dr., Işık Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, pinar@isikun.edu.tr

²Işık Üniversitesi, SBE, elcin.yukselen@gmail.com

³Akademik tarafsızlık gereği Belediye ismi saklı tutulmuştur.

Giriş

Hızlı gelişme ve değişimlere tanık olan ekonomik, sosyal ve teknolojik dünya içinde işletmelerin kuruluş ve gelişme amaçları da başka boyutlar kazanarak kendi içinde gelişim süreci geçirmektedir. İşletmeler biçimlerine, kuruluş nedenlerine, içinde buldukları ekonomik düzenin şartlarına, yönetim algılayışlarına ve buna benzer etkenlere bağlı olarak farklı amaçları olabilir. Bunlar çok değişik nitelikte olmakla birlikte geleneksel gayeleri topluma hizmet götürerek ve “kâr” elde etmek amacını taşımaktadır. Toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısından soyutlanamayan işletmeler yaşamlarını sürdürebilmek için değişen yeni koşullara uymak ve içinde buldukları toplumla iki yönlü ve anlamlı ilişkiler kurmak zorundadırlar. Bu nedenle, işletme toplumun yapısını, özelliklerini, gelenek ve alışkanlıklarını tanımak ve kendisini de topluma tanıtmak gereği duymaktadır. İşletme dışındakileri anlamaya çalışarak, yalnızca kurumun imajı ve topluma olan sorumluluğu için sürdürülen çalışmalar dışında, başkalarıyla özdeşleşmek için zemin oluşturma çabası göstermekte ve sosyal sorumluluk projeleri yürütmektedirler. Rekabet avantajı ve farklılık yaratmanın ayakta kalabilmek için zorunlu olduğu çağımızda, kurumların sosyal sorumluluk bilincine sahip olmaları önemli bir farklılaşma ölçütü olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda işletmelerin sosyal sorumluluk bilinci ve bu alanda yaptıkları faaliyetler önemini gittikçe arttırmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda, kurumsallaşmış uluslararası firmaların yönetmekte olduğu sosyal sorumluluk projeleri ihtiyaca karşılama kısıtlı ancak verimli şekilde ilerledikleri kamuoyunca takip edilmektedir. Çalışmamın ana konusunda ise işletmelere değil de kamuya ait sosyal sorumluluk ve projelerine yer verilmiştir. Bu çalışmada örnek olay İstanbul ilçe sınırlarında faaliyet gösteren bir Belediyenin sosyal sorumluluk projesi olan “Biz Gönüllüyüz Biz Öğretiriz” incelenmiştir. Yapılan çalışmada, sosyal sorumluluk kavramı ve Belediye Kütüphane Müdürlüğü’nce yürütülen sosyal sorumluluk projesi bir arada incelenecek ve teorik varsayımların uygulamada ne oranda ve şekilde gerçekleştirildiğine dair bir takım ipuçlarına varılmaya çalışılacaktır.

I- Sosyal Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk, bir kurumun gerçekleştirdiği tüm eylemleri açıklaması, doğrulaması ve bu eylemlerin sonucunda ortaya çıkan durumların sorumluluğunu üstlenmesidir (Erol, 2002:104). Sosyal sorumluluk davranışı her şeyden önce, karşılığında doğrudan hiçbir fayda beklemezsizin gönüllü olarak yapılan bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Doğal olarak sosyal sorumluluk kavramı sadece iş örgütlerinde değil toplumdaki en küçük örgüt olan aileden en büyük örgüt olan devlete kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmesi gereken bir kavram olarak nitelendirilmektedir (Yılmaz, 2006:67-79). Çeşitli kaynaklardan derlenene sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk tanımları incelendiğinde: (Lee ve Kotler 2006:201) sosyal sorumluluk faaliyetlerini toplumu kapsamı açısından değerlendirmektedir; örgütün benimsediği ve gerçekleştirdiği yaşanan toplumun refahının iyileştirilmesi ile sosyal konularını irdeleyen, kurum çalışanlarını, tedarikçileri ve sermayedarların yanında genel toplum üyelerini içermek üzere daha geniş olarak değerlendirmektedir. Sosyal Sorumluluk Kavramının ölçütleri (Akyar, 2008: 241) Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 2001 yılında ilkelere dayandırılarak “paydaşlarla diyalog ilkesi, adil ve ahlaki tutum ve davranışta bulunma ilkesi, üretken ve karlı bir ticaret yapma ilkesi” ile ifade edilmiştir.

Kurumsal sosyal sorumluluk denildiğinde bundan genellikle bir işletmenin sürdürülebilir büyüme temel hedefine yönelik olarak doğayı ve çevreyi koruyacak önlemler olarak üretimde bulunması anlaşılmaktadır. Bir işletmenin çevreye ve topluma karşı sorumlulukları yanı sıra doğrudan ve/veya dolaylı ilişki içerisinde bulunduğu ve işletme kararlarından ve faaliyetlerinden ciddi olarak etkilenebilecek tüm paydaşlara karşı “etik” ve “sorumlu” davranması, bu yönde kararlar alması ve uygulamasıdır (Aktan ve Börü, 2006: 19). Kapsamı ve ihtiyacı belirlemek ise; işletmeler, yerel örgütlere, medyaya ve çalışanlara danışarak saptanabilir. Unutulmamalıdır ki; kurumsal sosyal sorumluluk, isteğe bağlı iş uygulamaları ve kurumsal kaynakların katkıları aracılığıyla toplumun refahını iyileştirmek için üstlenilen bir yükümlülüktür (Akyar, 2008: 241).

A- Sosyal Sorumluluğun Tarihiçesi

Sosyal sorumluluğun tarihsel gelişimi incelendiğinde, genel olarak üç dönemdeki gelişme dikkat çekmektedir. Bu dönemler; işletme öncesi dönem, sanayi devrimi öncesi dönem ve sanayi devrimi sonrası dönem olmak üzere tarihsel sırayla açıklanır (Sönmez, 2006: 6). Sosyal sorumluluğun tarih içindeki gelişimi, medeniyetler ve dinlerin ortaya çıkışıyla başlamıştır (Taşkan, 2003:1). İşletme öncesi dönemde ticaretle uğraşan kişilerin davranışlarında etkin olan birinci güç ahlâki yaklaşımlardır. Tarihte ekonomik yaşamı düzenleyen ikinci güç olarak da toplumsal kural ve yasalar kabul edilmiştir (Yazıcı, 1992: 25).

Sosyal sorumluluğun ikinci dönemi Sanayi Devrimi öncesi dönemidir. Ticarete sorumluluk, bireyin etik anlayışına, dini inancına ve vicdanına bağlı bir şekilde ortaya çıkmıştır (Sezgin, 2001: 73). Merkantilist dönemde hâkim ticari görüş, bir ülkenin zenginliğinin sahip olduğu değerli madenlerle ölçüleceği şeklindedir (Vural ve Coşkun, 2011: 4). Bu dönemde, fakirlere yardım etmek, işsizlere iş bulmak devletin görevi ve sorumluluğu olarak tanımlanmıştır (Aktan ve Börü, *a.g.e*:61, Çakır, 2007). Bu dönem itibariyle işletmelerin sadece ekonomik sonuçlarla ilgilenmesi istenilmiş ve maksimum kâr anlayışı hâkim olmuştur (Pringle ve Thompson, 2001: 260).

Sosyal sorumluluk kavramının üzerinde durulan bir konu olarak ortaya çıkışı ve kurumlar için bir odak noktası haline gelmesi ise sanayi devrimi dönemine dayanmaktadır (Bartol ve Martin, 1994). Bu dönem endüstriyel kapitalizm, devlet müdahaleleri ve güçlü işçi sendikalarının varlık gösterdiği bir dönem olmuştur (Öcal, 2007: 8). Sanayi Devrimi toplumların alışkanlıklarında önemli değişikliklere yol açmış ve sosyal sorumluluk kavramı oldukça keskin bir odak noktası olmuştur. Sosyal sorumluluk anlayışları da bu doğrultuda oluşmuştur (Alabulut, 1996: 9).

B- Sosyal Devlet Bağlamında Sosyal Sorumluluk Projeleri

Sosyal sorumluluk projeleri, itibar yönetimi kapsamında Amerika Birleşik Devletleri’nde başlayan bir eğilimdir ve tüm dünya kurumlarına da yayılmaktadır. *Sosyal sorumluluk kavramının ortaya çıkması* aşağıdaki nedenlere dayanmaktadır (Vural ve Coşkun, 2011: 15).

- Devletin ekonomik yaşama müdahalelerin sonucu olarak, bazı sınırlamalar ortaya çıkmıştır.
- Çeşitli örgütlere üyelik sayesinde örgütsel güç arttırmıştır.
- Nüfusun ve nüfus yoğunluğunun artması ile işsizlik önemli bir sorun haline gelmiştir.

- Demokratikleşme ve hümanizm eğilimlerinin giderek güçlenmesi, bireyi daha güçlü bir varlık haline getirmiştir.
- Hızlı küreselleşme ve bölgesel uyum nedeniyle uluslararası ekonomik ve siyasi rekabetin artması, uluslar ve kurumların yönetiminde bir takım değişiklikler yaratmıştır.

Dünya’da sosyal sorumluluk konusunda yapılan çeşitli araştırmalar konunun, üreticiler, tüketiciler ve sosyal ortaklar nezdinde de son derece önemli olduğunu göstermektedir. Walker Research’ ın 1997 yılında yaptığı bir araştırmada tüketicilerin %76’sının fiyat ve kalite aynı olsa bile “hayırseverlik” söz konusu olduğunda marka değiştirecekleri ortaya çıkmıştır. Fortune Dergisi’nin her yıl yaptığı en beğenilen şirketler araştırmasında da “sosyal sorumluluk” ana ölçütlerden biridir.

İnsan, etrafında gelişen olaylara duygusal olarak yaklaşır ve buna göre hareket etmektedir. Kurumlarda, uygun bir sosyal sorumluluk konusu seçildiğinde, uygulanma aşaması öncesi, sırası ve sonrasında sosyal sorumluluk projelerinin iletişiminin yapılması gerekmektedir (Ay, 2000; Özgener,2004: 156). Bu bağlamda kurumlar kamuoyunu etkilemek ve imajlarını geliştirmek için duygulara yönelik iletişim stratejileri uygulanmaktadır. Böylece kamuoyunun ilgisini çekip, istediği imajı ve bilinirliği oluşturabilmektedir (Esenel, 2006: 23). Kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin iletişiminin yapılmasının kurumlar için avantajları aşağıdaki gibidir:

- Kamuoyunda bilinç ve farkındalık yaratır,
- Sosyal amaca yönelik duyarlılık oluşturur,
- Örnek teşkil ederek, toplumsal duyarlılık uyandırır,
- Sosyal amaca yönelik daha geniş olanaklar sağlar,
- Kurumların itibarını attırır,
- Sosyal sorumluluk bağlamında kurumlara, kurumsal sektörde bir konum kazandırır (Halıcı, 2006: 21).

Türkiye’de kurumsal sosyal sorumluluğun gelişimi kısaca incelendiğinde, konunun daha çok özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki sponsorluklar ve hayırseverlik etkinlikleri olarak algılanmakta olduğu görülmektedir (Nalbant, 2005; Büyük, 2005: 59; Göcenoğlu, ve Girgin, 2006: 7). Günümüzde Türkiye’de de kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının işletmelerde artan bir ilgiyle organize edilmeye çalışıldığı da gözlemlenmektedir. Belli tanınmış işletmelerin belli başlı faaliyetlerin bazıları şunlardır: “Okumak Engel Tanımaz” Projesi, “Çağdaş Türkiye’nin Kızları” Projesi, Anne Çocuk Eğitim Vakfı: “Anne Destek” ve “Baba Destek” Programları, “Bilişim Kervanı” Projesi, “Tarihe Saygı” Projesi, Özel Sektör Gönüllüleri Derneği: “Okul Dostu Programı”, İşletme & Doğal Hayatı Koruma Derneği: “Yasayan Göller Projesi”, “Eğitimde Gönül Birliği” Projesi, “Gülümseyen Gelecek Anasınıfları” Projesi, Türkiye’deki sosyal sorumluluk uygulamalarında yaşanan gelişmelerin unsurlarından sadece birkaçıdır. Ancak unutmamalı ki projelerin her şeyden önce sürdürülebilir olması gerekmektedir. Türkiye’deki projeler genellikle çevre, eğitim, sağlık, sokak çocukları, gençler, spor, kültürel değerlerin korunması, sanat gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bu alanlar toplumun gelişmesine paralel olarak insanların talep ettiği ihtiyaçları kapsamaya çalışmaktadır. Özellikle dezavantajlı gruplar da bu kapsamda önem arz etmektedir.

II- Dezavantajlı Gruplar – Toplumsal Birliktelik

Medeni bir toplumda sosyal adaletin sağlanabilmesi kilit rol oynamaktadır. Yüksek gelir dağılımı adaletsizliğinin bulunduğu ülkelerde yani milli gelirden üretim faaliyetine katılanların dengeli ve adil bir pay almamaları, yoksul kesimde umutsuzluğun, gelecek kaygısının hüküm sürdüğü bir alt kültür, yoksulluk kültürü oluşmaktadır (Mutlu, 1976: 452). Gelir dağılımı adaletinin olmadığı, nüfusun önemli bir yüzdesinin ülkede yaratılan hâsıladan çok küçük pay aldığı, yoksulluğun hâkim olduğu ülkelerde, sosyal çatışmalar gibi sosyal huzursuzluğa konu olan olaylara sıkça rastlanılmaktadır, üretimden alınan “gelirin adil paylaşılabilmesi”(Alptekin, 1988) ve ekonomik büyümenin sosyal kesimlere eşit dağıtılmaması sonucunda işletmeler, sosyal sorumluluğun önemini kavramaya başlamışlardır. Ancak, gelir dağılımı nüfusun tümünü ilgilendirdiğinden dolayı, bu tanım gelir dağılımı adaletini açıklamakta yeterli değildir. Zira, bir toplumda yaşlılar, çocuklar, çalışamayacak derecede engelli olanlar gibi üretim faaliyetine katılmayan kişiler de bulunmakta ve söz konusu kesimlerin de hayatlarını idame ettirebilmeleri için milli gelirden bir pay almaları gerekmektedir. Diğer yandan toplumsal isteklere artış ve toplumsal kriz alanları işletmeleri, toplumsal sorunlara ilgisiz bırakamayacak bir duruma itmiştir (Vural ve Coşkun, 2011: 17). Bu süreç içinde işletmelerin elde ettikleri parasal değerlerin tek başına pek önemi kalmamıştır. Kurumlar elde ettiği değerleri toplumun çeşitli kesimlerine yararlı olacak biçimde kullanmadığı ya da toplumla birlikte paylaşmadığı takdirde uzun dönemde yaşama şansı azalmaktadır (Sabuncuoğlu ve Tokol, 2001: 362).

Toplumların oluşturduğu devletler, özellikle son yıllarda çeşitli yasal düzenlemeler yaparak, engellilerin yaşamlarını kolaylaştırmaya çalıştılar. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği başta olmak üzere, birçok uluslararası kuruluş, kadınların ve çocukların toplum hayatında dezavantajlı duruma gelmemeleri için var güçleriyle çalışıyorlar. Ülkemizde, İçişleri Bakanlığı da dezavantajlı gruplara yönelik hazırlanacak projelere destek vereceğini bildirmiştir. Dernekler Dairesi Başkanlığı 2011 yılı için desteklenecek proje konularını açıklamıştır ve Bakanlık makamının 30.04.2010 tarihli oluru ile yürürlüğe giren İçişleri Bakanlığı Bütçesinden Derneklere Yardım Yapılması Hakkında Yönerge'nin 5' inci maddesinin birinci fıkrası, hangi konulardaki projelerin destekleneceğinin her bütçe yılında Bakanlık tarafından belirleneceği hükmünü içermektedir. Bu çerçevede 2011 yılı için 01.01.2011 tarih ve 425 sayılı bakanlık oluru ile kabul edilen ve desteklenecek proje konuları başlıklar itibariyle sıralanmıştır:

- Sivil Toplum bilincinin geliştirilmesine yönelik projeler.
- Kamu-sivil toplum kuruluşları diyalogunun geliştirilmesine yönelik projeler.
- Çocuklar, gençler, kadınlar ve dezavantajlı gruplara yönelik, sağlık, eğitim, kültürel ve sosyal içerikli projeler.
- Tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına ve tanıtılmasına yönelik projeler
- Toplum ve çevre sağlığının korunmasına yönelik projeler.
- Kamu karar mekanizmalarına sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımının sağlanmasına yönelik projeler."(Dezavantajlı Gruplar ve Engelliler , 2011).

A- Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmet Sunumunda Kamu Otoritesi Belediyelerin Rolü

Bütünsel bir yapı dâhilinde sosyal politikaların belirlenmesi ve uygulamasında devletin merkezde ve yerelde örgütlenmiş olan pek çok kurum ve kuruluşu ile birlikte belediyeler de önemli görevler üstlenmişlerdir. Belediyeler, bir yer halkının ortak medeni ihtiyaçlarını karşılamakla görevli, genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kuruluşlarıdır. Halkın katılımının sağlanması, bürokrasinin azaltılması ve yerel olanaklardan yararlanılması gibi yönleriyle merkezi yönetime göre bazı avantajları bulunmaktadır. Belediyelerin başlıca görevleri, fiziki mekânları düzenlemenin ötesinde, halkın yaşam kalitesini yükseltmek, kimsesiz, yoksul, engelli, yaşlı, kadın ve çocukları gözetmek, yersiz yurtsuzlara iş bulmak ve korumaktır. Bir diğer ifade ile belediyeler bir anlamda “sosyal iyileştirme” işlevlerini de üstlenmiş durumdadırlar. Belediyelerin faaliyetleri halkın günlük yaşamını doğrudan etkilediğinden sosyal hizmetler alanlarındaki çalışmaları amacına ulaştırarak projelerin gerçekleştirilmesinde belediyeler önemli görevler üstlenmektedirler.

1580 sayılı Belediyeler Kanununun 15’nci maddesinde sayılan 17, 18, 33, 34, 45, 48, 54, 69, 80 ve 81’nci fıkralarındaki görevler, özürllülerle ilgili sosyal politikaların şekillendirilmesinde Belediyelere önemli sorumluluklar yüklemektedir. Özellikle 1997 tarih ve 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 4. maddesi ile Belediyelere çeşitli yükümlülükler getirilerek dezavantajlıların yaşamını kolaylaştıracak hizmetlerden yararlandırılması amaçlanmıştır. Bunlardan en önemlisi, “ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak dezavantajlı gruplar için bölgenin işgücü piyasasına uygun mesleklerde, meslek ve beceri kazandırma kursları, iş eğitimleri ve yaşam evleri açmak” hükmü yer almaktadır.⁴

III- Yerel Yönetimlerde Sosyal Belediyecilik ve Sosyal Sorumluluk

Belediyeler, belde ve belde halkının ortak nitelikteki medeni ihtiyaçlarını ve kentin gelişimini karşılayabilmek amacıyla kurulmuş kamu tüzel kişilikleridir. Gelişen ve değişen dünyamızda insanlarımızın ve şehirlerimizin ihtiyaçları hızla değişmekte ve çeşitlenmektedir. Ekonomik ve sosyal gelişmeye paralel olarak temel ihtiyaçları karşılanan toplumda yeni talepler ortaya çıkmaktadır. Hızla artan kentsel hizmet talepleri karşısında kıt kamu kaynaklarının çok daha etkin kullanılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Belediyeler klasik görevlerinin yanı sıra 5393 sayılı Belediye Kanunu ile yeni görev ve yetkiler de belediyelere verilmiştir.⁵ Günümüz, kurumsal öncelikler yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Yönetim anlayışlarındaki en önemli değişiklik ise, dışa açık ve çevresel gelişmelere duyarlı olunması, kamu politikalarının belde halkının ihtiyaçları doğrultusunda oluşması, kısaca sosyal sorumluluk bilincinin ön plana alınması yönünde olmaktadır. Sosyal yardımlaşmayı sağlama belediyelerin görevleri arasında olup belediyeler bunu sosyal belediyecilik anlayışı ile yapmaktadırlar.

Toplumsal hayatta ihtiyaçların ortaya çıkardığı kurumlar içinden geldikleri sistemin var olan sorunlarına alternatif çözümler üretmek için kurulmuşlardır. Bu nedenle şartların oluşturduğu sistemler sorunların temeline inerek mevcut yapıdaki sorunlara kesin çözümler

⁴1580 sayılı Belediyeler Kanununun 15’nci maddesinde sayılan 17, 18, 33, 34, 45, 48, 54, 69, 80 ve 81’nci fıkraları.

⁵Acil yardım, kurtarma, ambulans, şehir içi trafik, turizm, tanıtım, okul öncesi eğitim, devlete ait okulların bakım, onarım ve araç gereç ihtiyaçlarının karşılanması, sağlık tesisleri, kültürel ve tabiat varlıklarının korunması gibi hizmetlerin yanı sıra “ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi” gibi ekonomik kalkınma ile ilgili görev ve yetkiler de verilmiştir.

üretmek sorumluluğu taşımaktadırlar (Yüksel, Bozkurt ve Güven, 2008: 299). Sosyal belediyecilik olarak nitelendirilebilecek olan kavram belediye sınırları içerisinde ikamet eden halkın yaşam standartlarını yükseltecek mahiyette yapılan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin bütününe verilen isimdir. Bu tanımda belediyeye düşen asli görevlerin dışında yapılan tüm sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler sosyal belediyecilik kavramı içerisinde değerlendirilebilir (Torlak, 2005: 24). Sosyal belediyecilik, sorunların kaynaklandığı noktadan çözümlenmesine ve halkın katılımı gerçekleştiği için birlik ve dayanışma ruhunun pekişmesine sebep olmasına dayanmaktadır. Bu sosyal fonksiyonlar gelişmiş ülkelerde gönüllü ve özel teşebbüslere, tarihi geleneğimizde ise vakıflara bırakılmıştır. Sivil Toplum Kuruluşlarının gelişmediği, ara korunak mekanizmalarının etkisiz olduğu, devletin sosyo-ekonomik fonksiyonlarını yitirdiği ülkelerde ise yerel yönetimlerin bu misyonu üstlenmeleri kaçınılmaz bir durumdur.

Yerel hizmetlerde gönüllü katılımı, yöneticilerin ya da çalışanların tek başına değil, topyekûn kurum olarak kampanyayı desteklemesi söz konusudur. Sosyal sorumluluk kampanyaları ise hem kurum imajında hem de bir sosyal sorun ya da amacın çözüme kavuşması yaklaşımında esaslı ve uzun vadeli bir değişim peşindedir. Sosyal sorumluluk kampanyalarının en belirgin özelliği kampanyanın kendisi için de promosyon çalışmalarının yapılmasıdır. Bununla beraber, gönüllülük faaliyetlerinin başarısı için toplumda da isteklilik olmalı ve yönetimin düşündüğü özel alternatifler paylaşılmalı ve desteklenmelidir. Sosyal sorumluluk kampanyaları ölçülebilir sonuçlar üzerine kurulmalıdır. Kampanyaya başlamadan önce ve kampanya sonucunda ölçümler yapılır ve başta belirlenen amaçların ne kadarına erişildiği hesaplanır (Yaman, 2002: 6-7).

A- Sosyal Sorumluluk Projesinden Sorumlu Belediyenin Özellikleri, Hedefleri ve Anlayışı

İstanbul' un en hızlı kentleşen ve nüfusu hızla artan ilçesidir. 22 bin hektarlık bir yerleşim alanına sahiptir. 1987 yılında ilçe olmuştur. Bugün ilçe 35 mahalle ve 650.000 kişi olan nüfusuyla Anadolu şehirlerinin pek çoğundan büyük bir yerleşim alanıdır. İlçe, ekonomik çeşitlilik açısından zengin bir yöredir. Küçük imalat sanayisinden hazır giyime, yedek parça ve ağaç ürünleri üretimine kadar çeşitlilik göstermektedir.

Belediyeler kentlerin gelişimi ve kentte yaşayanların ortak ihtiyaçlarının karşılanması hususunda stratejik öneme sahip kurumlardır. Buradan hareketle belediyenin **vizyonu** "halkının belediyeden beklediği hizmetleri kaliteli, verimli, etkin biçimde gerçekleştirmek ve bu çalışmalarıyla da diğer kurum ve kuruluşlara örnek olmak" dır. "İlçe'nin, huzur ve refah içerisinde yaşanan bir şehre dönüştürülmesini" kendisinin **misyonu** olarak kabul etmiştir. Belediyeler belde ve belde halkına hizmet için kurulmuş kamu tüzel kişilikleri oldukları için beldeye ve belde halkına yönelik hizmetler sunmaktadırlar. Dolayısıyla, belediyeler için kalite, belde ve belde halkına sunulacak hizmetlerin istenilen özelliklere sahip olmasıdır. Bir belediye hizmetinin hizmete bağlı özellikleri tamamen taşıması, etkin, verimli ve zamanında üretilmesi de yeterli değildir. Bu hizmetin aynı zamanda vatandaşı memnun edecek biçimde sunulması da önem arz etmektedir. Yapılacak işin özelliğine göre de Belediyenin bünyesinde bulundurduğu birimlere sorumluluk düşmektedir, bunlardan biri de Belediye Kütüphane Müdürlüğüdür.

B- Belediye Kütüphane Müdürlüğü

Belediye tarafından düzenlenecek olan sosyal sorumluluk projelerinin sadece fiziksel ihtiyaçlarla sınırlı olmadığı, sosyal, eğitsel ve psikolojik ihtiyaçların da dikkate alınması gerektiği kanaati ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle projelerin koordinatörlüğü Belediyenin Kütüphane Müdürlüğü bünyesinde organize edilip, yürütülmektedir ancak Belediyenin diğer birimlerinden Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü de faaliyetlere olumlu katkı sağlamaktadır.

Kütüphane Müdürlüğü “İlçe sınırlarında yaşayan vatandaşların mesleki alanlarda eğitilmesini sağlayarak İlçenin sosyo-ekonomik düzeyine katkı sağlamak; halkın bireysel gelişimini desteklemek; sosyal ve psikolojik olarak dengeli, paylaşımına açık, mutlu insanların yaşadığı bir ilçe idealiyle çeşitli faaliyetler gerçekleştirmek” olarak stratejik amacını belirtmektedir. Müdürlüğün **Stratejik hedefi ise**; çeşitli tanıtım çalışmaları ile halkın mesleki eğitime yönlendirmek ve kursiyer sayısını arttırmaktır. **Performans hedefini ise**; Belediye bünyesindeki mevcut meslek, müzik ve kişisel gelişim kurslarının etkinliğini ve verimliliğini arttırmak olarak nitelendirmektedir.

Kütüphane Müdürlüğü'nün klasik görev tanımının yanında Müdürlüğün belediye sınırları içerisinde, gerektiğinde de dışında Kültür Merkezleri, Kütüphaneler, Bilgi Evleri, Meslek Edindirme Kursları (biçki dikiş nakış, el sanatları, vb.), Kişisel Gelişim (dil kursları, enstrüman, diksiyon, bilgisayar, muhasebe, vb.) yetenek ve beceri kurs faaliyetlerinde bulunmak üzere de kurulmuştur. Kültür Merkezlerin yapılacak faaliyetlerle, kişisel gelişim eğitimleri (yabancı dil, güzel konuşma sanatı (diksiyon), bilgisayar, çalgı aleti (müzik eğitimi) ve benzeri kursları tertipleme ve bu konuda gelen talepleri karşılayacak düzenlemeler yapmakla görevlidir.

Tablo 1’de dikkat çeken Meslek Edindirme Kursları, belde hanımlarına yönelik meslek edindirme kapsamında biçki–dikiş nakış, çocuk gelişimi, ilk yardım, ev dekorasyonu, modelistlik, el sanatları ve resim gibi çeşitli eğitsel beceri kursları olarak 28 farklı branşta düzenlenmektedir. 2010 yılı itibari ile ilçede çeşitli noktalarında bulunan Kültür Merkezlerinde verilen kurslardan 1425 kişi mezun olmuş ve sertifika almaya hak kazanmıştır.

Bilgi Evleri faaliyetinde ise Kütüphane Müdürlüğü’nün ilköğretim ve lise öğrencilerine araştırma ve proje geliştirme konusunda; araştırma yapmalarına imkân sağlamaktadır. Kişisel Gelişim Kursları ise bilgisayar, muhasebe, yabancı dil, çalgı aleti, fonetik diksiyon, tiyatro, sinema ve halk oyunları gibi yetenek ve beceri kursları açmak ve düzenlemek şeklinde 10 daldan oluşmaktadır. Kişisel Gelişim Kursları yetişkin ve çocuk olmak üzere, çalışan ve okuyan, bu nedenle vakit problemi yaşayan kesime hitap etmektedir. Amacı; mesleki eğitimin alt yapısını oluşturmaktır. Tablo 2’de gösterildiği gibi kurslara katılım gösteren 612 kursiyer, eğitimlerini başarı ile tamamlayarak sertifika almaya hak kazanmıştır. Müzik kurslarının amacı; yetişkin ve çocuk olmak üzere, yeteneklerini keşfetmek isteyenlere yönelik hobisel eğitim faaliyetidir. Kültür Merkezlerinde düzenlenen kurslar 5 daldan oluşmaktadır. Müzik Kurslara 2010 döneminde 220 kişi katılmıştır.

Tablo 1: İlçe Belediye Başkanlığı Kütüphane Müdürlüğü İş Başlıkları Listesi

I. Meslek Edindirme Kursları

- 1.Kış Dönemi Kursları
 - 2.Güz Dönemi Kursları
 - 3.Mezuniyet Programları
 - 4.Yerel ve Genel Sergiler
-

II. Kişisel Gelişim Kursları

- 1.Yetişkinlere Yönelik Kurslar
 - 2.Çocuklara Yönelik Kurslar
 - 3.Engellilere Yönelik Kurslar
-

III. Müzik Kursları

IV. Mobil Okuma Yazma Kursu

V. Mobil Bilgisayar Kursu

VI. Bilgi Evi Faaliyetleri

Kaynak: Belediye Kütüphane Müdürlüğü

Diğer faaliyet konuları; Okuma Yazma Okulu eğitim projesidir. İlçe'de çeşitli nedenlerle okuma-yazma öğrenemeyen, 18 yaş ve üzeri vatandaşlara bilgisayar destekli ve dönem sonunda hak edenlere MEB onaylı sertifika verilen bir eğitimidir. Bu projede 2010 yılı içerisinde 72 mezun verilmiştir. Kütüphane Müdürlüğü'nün yürüttüğü diğer bir proje Mobil Okuma Yazma Kursu ve Mobil Bilgisayar Kursudur, "temel bilgisayar eğitimi" verilen bir kurs otobüsüdür. Dezavantajlı vatandaşlara yönelik olarak tertiplenen, meslek sahibi olmaları amaçlanan bu kişilerin tüketici konumundan üretici konumuna getirilmesi ve bu yolla gelir elde etmeleri sağlanarak gerek kendilerinin ve gerekse ailelerinin mağdur ve muhtaçlıktan kurtarılmasına yardımcı olunması toplumsal bir görev ve sorumluluk olarak düşünülüp, Görme Engelliler Bilgisayar Kursu düzenlenmektedir. % 40 ve daha fazla görme engeli olan, 18-50 yaş aralığında ve en az ilköğretim mezunu olan engelli vatandaşa hizmet vermektedir. Engelli olup mağdur duruma düşerek kıt imkânlarla bağımlı olarak yaşayan, özellikle işsiz olarak ekonomik zorluk içinde kalan bu insanlara bilgisayar kullanma ve internet olanaklarından faydalanmalarını amaçlayan bir projedir. Eğitim Süresi 360 saat olan eğitimde 5 kişi mezun olmuş MEB onaylı sertifika almaya hak kazanmışlardır, 10 kişi ise eğitime devam etmektedir. Dezavantajlılara yönelik bir diğer faaliyet ise İşitme Engelliler Tercümanlıktır. Bu tip sorunları yaşayan kimselerin topluma kazandırılmasındaki en önemli nokta bu kişilerin diğer insanlarla iletişim kurabileceği bir dil olan "İşaret Dili"ni öğrenmeleridir. Özürlüler Eğitim Merkezlerinde işaret dili eğitimini verilmektedir.

Tablo 2: Kütüphane Müdürlüğü'nün İş Başlıklarının Performans Göstergeleri

Performans Göstergeleri		Skala	2008	2009	2010	2011
			Gerç.	Gerç.	Gerç.	Öngör.
PG.1	Güz D.meslek kursu müracaat sayısı	kişi	1.252	1.498	1.687	1.800
PG.2	Sertifika alan öğrenci sayısı	kişi	1.126	1.307	1.263	1.600
PG.3	Kış D. meslek kursu müracaat sayısı	kişi	490	412	473	600
PG.4	Sertifika alan öğrenci sayısı	kişi	404	377	397	520
PG. 5	Yaz D. meslek kursu müracaat sayısı	kişi	389	305	213	0
PG.6	Sertifika alan öğrenci sayısı	kişi	356	279	162	0
PG.7	Meslek edindirme kursu branş sayısı	kişi	25	28	28	28
PG.8	Yerel sergi sayısı	kişi	8	13	13	13
PG.9	Genel sergi sayısı	kişi	2	2	2	1
PG10	Müzik Kursu kursiyer sayısı	kişi	312	261	220	250
PG11	Kişisel Gelişim Kursu kursiyer sayısı	kişi	962	1.088	560	400
PG12	Meslek edindirme kursu katılımcı memnuniyeti	%	86,5%	81,0%	88,8%	80%
PG13	Müzik kursları katılımcı memnuniyeti	%	86,5	84,2	83,4	80%
PG14	Gelişim kursları katılımcı memnuniyet	%	86,5	84,5	84,7	80%
PG15	Bilgisayar Eğ. otobüsü kursiyer sayısı	kişi	101	470	145	235
PG16	Okuma Yazma Okulundan sertifika alan kursiyer sayısı	kişi	-	31	88	100
PG17	Mobil araçla(otobüs) okuma-yazma öğretilmesi faaliyeti	kişi	-	-	20	80

Kaynak: Belediye Kütüphane Müdürlüğü

Belediye'de yürütülen okur-yazarlık hamlesinin ilk etabında klasik okur-yazarlık kursları düzenlenmiş; ikinci aşamada kültür merkezlerine ulaşamayan vatandaşlara gezici okuma yazma otobüsü ile mahallelerde eğitim verilmiş; üçüncü aşamada ise otobüsle

mahallelere bilgisayar kursu götürerek okur-yazar olanları sertifikalı bilgisayar kullanıcısı haline getirilmiştir. Dördüncü aşamada görme engelliler için bilgisayar kursu düzenlenmiştir. Beşinci aşamada ise kapsamlı bir planlama yapılmış, iletişim çağında okuma-yazma bilmemenin önemini farkında olarak “Onlar Okula Gidemedi Biz Onlara Gidelim” projesi hayata geçirilmiş ve okuma-yazma seferberliğinin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Buradan fiziksel engeli sebebiyle okula gidemeyen ve okuma-yazma öğrenme konusunda istekli olan engelliler gönüllü eğitimciler aracılığıyla evinde eğitilmiş, okuma-yazma öğretilmiştir. Böylece fiziksel engeli olan ilçe sakinlerinin zihinsel engelleri ortadan kaldırılmaya çalışılmış ve çalışılmaktadır.

IV- Engelli Okuma-Yazma Sosyal Sorumluluk Projesi

Okuma-yazma bilmek, halkın sosyal ve kültürel açıdan gelişiminin başlangıç noktasıdır. Burada zafiyet göstermek toplumun tamamen içe kapanması anlamına gelmektedir. İletişim olanaklarının çok fazla olduğu günümüzde bilgi kaynaklarına ulaşmak ancak okuma-yazma bilmekle mümkündür. Ülkemizde yaşayan diğer insanların engellilere karşı olan olumsuz düşünce ve davranış biçimlerini değiştirme açısından karşılıklı iletişime katkıda bulunmak için ilçede evinden çıkamadığı için okuma yazma öğrenememiş engelli vatandaşlara evlerinde okuma yazma öğretmek için ‘onlar okula gidemedi biz onlara gidelim’ sloganıyla gönüllülük esasına dayanan bir proje gerçekleştirilmiştir. Kültür Merkezlerinde başlatılan okuma-yazma kursuna gelmeyi isteyen ve tekerlekli sandalye kullanan vatandaş, bu projenin ilham kaynağı olmuştur. Gönüllülük esasına dayanan “Biz Gönüllüyük Biz Öğretiriz” projesi kapsamında, Nüfus Müdürlüğü ve Başbakanlık Özürlüler Daire Başkanlığı’ndan alınan bilgilerden yola çıkarak 4.500 engelli vatandaş tek tek ziyaret edilmiş. Müdürlük bu kişileri özür grubuna ayırmış zihinsel engelliler, işitme engelliler, spastikler bu sayıdan çıkarılarak geriye kalanlarda evinden çıkabilen ve çıkamayan olarak ayrılmışlar böylece bedensel engelli olup da evinden çıkamayan 25 kişiye ulaşılmıştır. Proje ile Belediye kurslara gelemeyen engellilerin bu sorununu onlara evlerinde okuma-yazma öğretmekle çözmeyi amaçlamıştır. Bu proje gönüllülerden oluşan bir sosyal dayanışma ve duyarlılık bilinci göstererek İstanbul’daki engelli vatandaşlar için önemli bir kamuoyu oluşturmuş ve her kesimden takdir toplamıştır. Eğitim gören 25 engelli vatandaş MEB onaylı okur yazarlık belgesi almıştır. Projenin Başlangıç, 22.05.2010, Bitiş Tarihi 30.11.2010 ve mevcut durumu fiziksel, mali olarak yüzde yüz oranında tamamlanmıştır. Proje belediyenin bütçesinden finanse edilmiştir. Projenin toplam bütçesi 64.220,00 TL’dir. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü de “Bu projeden esinlenerek İstanbul’da 100.000 kişiyle okuma yazma seferberliği başlattık.” denmiştir. Yerel yönetimin başlattığı sosyal sorumluluk projesi örneğinde olduğu gibi Türkiye’nin birçok yerinde binlerce engelli vatandaşımız evine bağımlı olarak yaşamaktadır, içlerinde okuma yazma bilmeyen yüzlerce engelli bulunmaktadır. Çoğu engeli yüzünden okula veya bir okuma yazma kursuna gidememiştir. Engelli olmak bir kaddedir, ama cahil olmak bir kader olmamalıdır diyerek Belediye sosyal sorumluluk bu bilinçle “Onlar Okula Gidemedi Biz Onlara Gidelim” projesini uygulamaya koyarak okuma yazma okulunu onların evlerine götürmüştür. Hemen her şehirde var olan engelli vatandaşlarımızın okuma yazma bilmemesi her şehrin, her beldenin bir sorunu olarak karşımızda durmaktadır. 2002 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan Türkiye Özürlülük Araştırması sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun yüzde 12.3’ü yaklaşık 8.5 milyon kişi engelli olarak belirtilmektedir (Öğütveren, 2012:6). Rakamlarla devam edecek olursak TÜİK tarafından 2010’da gerçekleştirilen “Engellilerin Sorun ve Beklentileri” araştırması her 10 engelliden 3’ünün iş bulma olanaklarının artırılmasını

beklediğini göstermektedir. Okuma-yazma öğrenimini tamamlamak ise istihdam için olması gereken şekil şarttır. TÜİK'un araştırmasına katılan engellilerin yüzde 49'unun okuryazar olmadığı, yüzde 15'inin ise okuryazar olmakla birlikte herhangi bir okul bitirmediği belirtilmektedir. Engellilerin yüzde 64'ünün herhangi bir eğitimden yoksun olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya göre engellilerin yaklaşık yüzde 86'sı herhangi bir işte çalışmamaktadır. 17'si ise özrü nedeniyle de kendisine iş verilmeyeceğini düşünmektedir (İŞKUR). Bu anlamda engelli vatandaşlarımızın okuma yazma öğretilmesi projesi, diğer belediyeler tarafından örnek alınarak, yaygınlaştırılacaktır.

A- Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmet Sunumunda Etki Değerlendirme Çalışması

a- Biz Gönüllüyüz, Biz Öğretiriz Projesi'nin Çalışma Metodolojisi

1- Planlama

Proje koordinatörlüğü Belediyenin Kütüphane Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. İlçe'deki tüm engellilere okuma-yazma öğretilmesini hedef alınarak proje dört aşamada planlanmıştır:

- Aşama: Fiziksel engeli yüzünden evden çıkamayan, okuma yazma öğrenebilir durumdaki engelliler,
- Aşama: Evinden ancak özel imkânlarla çıkabilecek olan engelliler,
- Aşama: Zihinsel geriliği olduğu halde özel eğitimle öğretilabilir engelliler,
- Aşama: İşitme ve konuşma engelliler için özel eğitimle okur-yazarlık kazandırılabilir engelliler.

Bu proje; birinci aşamanın uygulamasını yani "fiziksel engeli dolayısıyla okuma-yazma öğrenememiş" kişilere okuma-yazma öğretilmesini kapsamaktadır. Bu kapsamda; Milli Eğitim Müdürlüğü ile görüşmeler yapılarak destek alınmış ve projenin paydaşı olması sağlanmıştır. İlçede yaşayan engellilerin tespitine yönelik Başbakanlık Özürlüler İdaresinden istatistikî veriler temin edilmiştir ve döküm çalışması yapılmıştır. Engelliler evlerinde ziyaret edilerek okuma yazma bilmeyenlerinin belirlenmesi için "tespit ekibi" oluşturulmuş, bu ekiplerle mahalle ve ev taramaları yapılarak bunların içinden fiziksel engeli yüzünden evden çıkamayan, okuma yazma öğrenebilir durumdaki istekliler seçilmiştir.

Eğitimci olarak görev alacak gönüllülerin tespiti için çalışma yapılmıştır. Bu projede en önemli katma değer unsur ise engellilere evlerinde okuryazarlık eğitimi verecek olan İstanbul' un üniversiteli genç öğrenci potansiyeli fikri olmuştur. İstanbul' un genç ve eğitimli nüfusu; engellilerin okuma yazma öğrenmesi için geliştirilen bu sosyal sorumluluk projesinde büyük bir avantaj ve olanak olarak düşünülmüş. Engellilere kendi evinde okuma yazma öğrenmeye yönelik "Biz Gönüllüyüz Biz Öğretiriz" projesinin eğitici/öğretmen kadrosu da genç ve eğitimli üniversite öğrencilerinden/genç mezunlarından seçilecek gönüllülerden oluşturulmuştur. Bunun için öncelikle Kültür Merkezlerinde, Bilgi Evlerinde görev yapmakta olan yöneticiler ve eğitimciler tercih edilmiş ayrıca proje web sitesi aracılığıyla gönüllü eğitimci müracaatları alınmıştır. Müracaatları kabul edilen Gönüllü Eğitimciler Milli Eğitim işbirliğinde uzman (psikiyatrist) tarafından 80 saatlik "Kişisel Gelişim" eğitimi verilmiştir. Gönüllü eğitimciler (22 kişi) Marmara Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğretim görevlilerinden 60 saatlik "Yetişkin Okuma-Yazma Öğreticiliği" kursu almışlardır. Böylece engellilere okuma-yazma öğretilmesi noktasında

daha profesyonel bir yol izlenmiştir. Eğitim sonunda katılımcı 17 eğitimciye sertifikaları verilmiştir.

2- Uygulama

Basın Lansmanı yapılarak ülke çapında proje tanıtımı yapılmıştır. Fiziksel engeli nedeniyle okula gidememiş ancak okuma-yazma konusunda istekli engelliler ile gönüllü eğitimciler eşleştirilmiştir. Gönüllü eğitimcilerin okuma yazma öğretimini nasıl yapacağı konusunda uzman kişiler danışmanlığında pedagojik eğitim verilip ve örnek uygulama yapılmıştır. Eğitimcilerin kullanacağı eğitim materyalleri belediye tarafından temin edilip ve eğitimcilere teslim edilmiştir (Okuma-Yazma Öğretimi ve Temel Eğitimi Kitabı, Temel Eğitim Çalışma Kitabı, Yazı Tahtası ve Kalemleri, Çanta, Defter, Kalem Seti, Bloknot vs. diğer kırtasiye ihtiyaçları). Proje bir internet sitesi oluşturularak hem projenin sanal ortamda tanıtımı yapılarak gönüllü eğitimcilerle engelliler arasında bir bağ kurulmuştur. 6 aylık eğitim süreci tamamlandığında ve Mezun olan kursiyerler için İlçe Halk Eğitim Müdürlüğü tarafından okur-yazarlık sınavı yapılarak sertifikaları verilmiştir. Kullanılan destekleyici materyaller;

- Ulusal Basın Lansmanı'na ait görseller
- Yerel Basın Lansmanı'na ait görseller
- Gönüllü eğitimciler toplantı görselleri
- Eğitimlerden bazı görseller
- Sertifika Töreniyle ilgili görseller
- Engellilerin resimlerinden oluşan katalog: "Engelsiz Yaşam Karma Resim Sergisi" katalogu
- Bazı engelli kursiyerlerin hayat hikâyelerinin anlatıldığı katalog: "Onların Hikâyesi"
- Proje Afişleri

3- Kontrol ve Raporlama:

Eğitim sürecinin başlamasıyla beraber proje koordinatörü ve ekibi düzenli olarak eğitim verilen evleri ziyaret ederek kontroller yapmıştır. Kütüphane Müdürlüğü tarafından günlük rapor alınarak projenin beklenen hedeflere ulaşması sağlanmıştır. Eğitim sürecinde her kur sonunda Halk Eğitim Merkezi tarafından sınav yapılarak kursiyerlerin aldığı eğitimin yeterliliği test edilmiştir.

b- Biz Gönüllüyüz, Biz Öğretiriz Projesi'nin Dezavantajlı Grup olan Engelli Kişilerin Gelişiminde Sosyo-Ekonomik Etki Kanalları

Belediye geleneksel amacını aşarak toplumsal ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda daha anlamlı ve bütünleyici bir amaç edinmiştir. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi için okuma yazma öğrenebilir durumdaki istekli dezavantajlı vatandaşlarına okuma yazma öğretmiştir. Kişisel ve profesyonel gelişimi özendirmiştir. İlçe belediyesi sınırlarında yaşayan bir kısım engelli vatandaşın sosyal ve kültürel hayatına olumlu etkisi olmuştur. Bizlerin basit gördüğü ancak okuma yazma bilmeyen bir engelli için toplu taşıma araçlarını kullanırken gidip gelebileceği durak isimlerini okuyabilmek önemli bir gelişmedir.

Projede amaç kişilerin istihdama yönelebilmeleri için ilk gerekli şart olan okuma yazmayı öğrenebilmelerini sağlamaktır. Belediyenin gerçekleştirdiği proje grubu içerisinde

yer alan 25 engelli vatandaşımız hayatlarının hiçbir döneminde herhangi bir eğitim almamış ve herhangi bir mesleği olmadığı için, öncelikli hedefin bu kişilerin okuma - yazma öğrenimlerini tamamlamalarını sağlayarak, sosyal hayatta en azından zaruri işlerini görebilmelerini sağlamaktır. Bu konuda belediye ilk gerekli şart olan okuma yazmayı öğretmiştir, başarılıdır. Daha sonra ki evrede ise çağın gereği olan teknik donanımlı alanlar sunarak onların kendilerini doğru ifade etmelerine imkân veren sosyal aktivitelerle onları hayata hazırlamak gelecektir. Okuma-yazma öğrenmiş olan engelli kursiyerler açık ilköğretime ve daha ileri eğitimlere devam etmek isterler ise devam edebilme imkânı sunulmuştur ancak belirtilen 25 adayın henüz konuyla ilgili girişimi bulunmamaktadır.

Herhangi bir mesleği olmayan, mesleğinde yetersiz olan veya mesleği iş piyasasında geçerli olmayan engelli işsizlerin, işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan mesleklerde yetiştirilmesi gerekmektedir. Sertifikasını almış engelli 25 vatandaşımız için bir sonraki aşama engel türlerine göre kendilerine verilecek ikincil eğitimlere geçmeye hak kazanmalarını böylece (bilgisayar, çağrı merkezi, çalışma dinamikleri eğitimi v.b..) gibi kişisel eğitimlere katılarak meslek kurslarına başlayabilirler. Bu kişilerin istihdam edilebilirlikleri, mesleki eğitim kurslarıyla, becerileri geliştirilerek artırılması amaçlanmalıdır.

TÜİK'in 2002 'de yaptığı Türkiye Özürlülük Araştırması sonuçlarına göre engellilerin işgücüne katılım oranlarının yüzde 22 olarak hesaplanmıştır (Öğütveren, 2012:6). Engelli istihdamını büyük oranda özel sektör üstlense de engelli kontenjanı açığı oldukça yüksektir. 2011 rakamlarına göre Türkiye İş Kurumu'na (İŞKUR) kayıtlı 73 bin 263 engelli işsiz bulunmaktadır. İŞKUR yöneticisi Kazım Yiğit'e göre engellilerin iş hayatına kazandırılmasında halen yüzde 3'lük kontenjanın doldurulamadığı belirtilmektedir. Yapılan düzenlemelerle engellilerin istihdamı hususunda önemli adımlar atılmaya çalışılmaktadır. Hâlihazırda, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30'uncu maddesi uyarınca 50 veya daha fazla işçi çalıştıran özel sektör işyerleri yüzde 3, kamu ise yüzde 4 oranında engelli işçiyi istihdam etmek zorundadır. 2008 yılında engelli istihdamını destekleyecek teşvik için yasada düzenlemeler yapılmıştır. Kontenjan kapsamında çalıştırılan engellilerin, sigorta primine ait işveren hisselerinin tamamı ve kontenjan fazlası engelli çalıştıran işverenlerin ise bu şekilde çalıştırdıkları her bir engelli için sigorta primine ait işveren hisselerinin yarısı Hazine tarafından karşılanması hususu getirilmiştir.

Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Dr. Aylin Çiftçi'ye göre faaliyet sonunda amaç kamudaki boş kadrolara yerleştirme yapabilmektir. İŞKUR verilerine göre Kamuda 1194, özel sektörde 21244 açık engelli kontenjanı bulunmaktadır. Buna göre kontenjan kapsamında Kamuda engelli istihdamının artırılmasına yönelik olarak engellilerin Devlet memurluğuna alınmalarına ilişkin sınavların, 6111 sayılı Kanun gereğince atanacaklar için açılan sınavın merkezi olarak yapılması veya yaptırılması getirilmiştir. 29 Nisan 2012'de ÖSYM tarafından yapılacak Özürlü Memur Seçme Sınavı (ÖMSS) bu aşamalardan biridir. Bu sınavla engelliler kendi durumlarına uygun şekilde sınava girerek, memuriyete dahil edilmesini sağlanabileceği belirtilmektedir. Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖZİDA) ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Devlet Personel Başkanlığı işbirliğinde hazırlanan ve Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yönetmelikle getirilen Kura sistemi ise; ilkokul, ortaokul ve ilköğretim mezunu engelli adayların engel grubu ve tercihlerine göre devlet memuru kadrolarına atanabilmeleri belirtilmiştir. Ancak kamu dışındaki işletmeler içinde istihdam çalışmalarının devam edilmesi gerekliliği de vurgulanmaktadır.

Sonuç

Proje tamamlanmasıyla birlikte başlangıçta tespit edilen okuma yazma öğrenmeye gönüllü engellilerin tamamına okuma yazma öğretilmiştir. Eğitimlerin esas faydası, kendisini geliştirmeye ve topluma yakınlaşmaya çalışan engellilere Belediye imkanlarını ya da farklı organizasyonların kaynaklarını seferber ederek motivasyon kazandırmak potansiyellerinin performansa dönüştürülmesine destek olmaktır. Hem toplumda konuyla ilgili farkındalık oluşmasına katkı sağlanmış hem de engelliler ve gönüllü eğitimcilere sertifikaları verilmiştir. Sertifika töreninde engellilerin yapmış olduğu yağlıboya resim tabloları “Engelsiz Yaşam Karma Resim Sergisi” adıyla sergilenmiştir. Engellilerle ilgili ülke çapında farkındalık oluşmasına katkı sağlanmıştır. Proje kapsamında okuma yazma öğrenerek hayatlarına yeni bir kapı aralayan engellilerin hikâyeleri “Onların Hikâyeleri” adıyla katalog haline getirilmiştir.

Proje finansmanının karşılanması için yapılan çalışmalar incelendiğinde proje finansmanı belediyenin öz kaynaklardan karşılanmıştır. Hem eğitimin verimliliği hem de finansmanı açısından eğitimcilerin gönüllülerden seçilmesi uygun görülmüştür. Projenin temel giderleri; eğitimciler için giderler (gönüllü), eğitim materyalleri için giderler ve tanıtım ve organizasyon giderleri olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır. Okuma-yazma eğitiminde en temel gider eğitimci gideri oluşturmuştur.

Proje ile sağlanan yararlar ve başlangıçta belirlenen amaçlara ne ölçüde ulaşıldığı incelendiğinde, Başbakanlık Özürlüler İdaresi’nin istatistikî verilerine dayanarak yapılan tespit çalışmasında engelliler evlerinde ziyaret edilmiş ve bilgiler toplanmıştır. Projenin hedeflediği kesim olan “fiziksel engeli nedeniyle evinden çıkamamış ve okuma yazma öğrenememiş” engellilerden okuma-yazma öğrenmeye istekli olan kişilerin okuma-yazma öğrenmesi sağlanmıştır. Proje planlama aşamasından itibaren Milli Eğitim Müdürlüğü ile iletişim haline yürütülmüştür. Eğitim sürecinde her kur sonunda Halk Eğitim Merkezi tarafından sınav yapılarak başarılı olan engelli kursiyerlere Milli Eğitim okur-yazarlık sertifikası verilmiştir. Okuma yazma öğrenen engellilerin eğitim materyallerine ulaşması konusunda destek sağlanmıştır. Okuma-yazma öğrenmekle engellilerin uzaktan eğitim alarak kendini geliştirme imkânı sağlanmıştır. Engellilerin özgüveni artmış, toplumsal yaşama katılım konusunda cesaretlendirilmişlerdir. Elbette ki yapılan çalışma ihtiyacı karşılamakta kısıtlı ancak verimli şekilde ilerleme kaydedildiği kamuoyunca takip edilmektedir.

Okuma-yazma öğrenmiş olan engelli kursiyerler açık ilköğretime, açık liseye veya açık öğretim fakültesine devam etmek isteyenlere özel donanımlı engelli taşıma minibüsü tahsis edilmek suretiyle sınavlara kolayca gidebilme ve eğitimlerine devam edebilme imkânı sunulmuştur.

Sosyal sorumluluk, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren bir amaç için, birlikte yaşamaya yönlendiren, olumlu sonuçlarını birlikte paylaştığımız çok önemli bir kavramdır. Diğer taraftan Televizyon Yayıncıları Derneği’nin desteği alınmış, engelliler konusunda farkındalık oluşturma konusunda medya çalışması yapılmıştır.

Projenin sosyal gerekliliği ve Belediyenin diğer faaliyetlerine olan etkisine bakıldığında; yardımın sadece fiziksel ihtiyaçlarla sınırlı olmadığı, sosyal, eğitsel ve psikolojik ihtiyaçların da dikkate alınması gerekliliği kanaati yerleşmiştir.

- Proje, belediyenin birimlerinden Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Kütüphane Müdürlüğü ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nün faaliyetlerine olumlu katkı sağlamıştır.
- Projeden elde edilen çıktılara bağlı olarak; her düzeyde engelli okuma-yazma ve bilgisayar kursları devam ettirilmektedir
- Bu proje ile ilçede yaşayan engellilerin dökümü çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü bünyesinde bir sosyolog ve yeteri kadar yardımcı personel görevlendirilerek Engelliler Masası oluşturulmuştur.

Belediye, ilçede sosyal dengenin sağlanması ve orada yaşayan dezavantajlı kesime yönelik olarak kişilerin gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda “Onlar Okula Gidemedi Biz Onlara Gidelim” projesi de ilçede sosyal dengenin sağlanmasına katkı sağlayan önemli bir çalışma olmuştur. Proje ile birlikte ilçede engellilere yönelik farkındalık artmış, birçok kurum ve hayırsever engellilere destek vermek üzere istekli hale gelmiştir. Projenin getirdiği yenilik ile klasik sosyal yardım algısının dışında çıkmış, dezavantajlı kesimlerin sosyal ve kültürel yönden de desteklenmesi ön plana çıkmıştır. Projenin sürdürülebilirliği konusunda bununla birlikte kurumsallaşması için de çalışmalar yapılmıştır. Engellilerin eğitim açığının kapatılmasına yönelik yapmış olduğu çalışmalar esasen dört aşamadan oluşmaktadır. “Onlar Okula Gidemedi Biz Onlara Gidelim” projesi bu çalışmaların birinci ve en önemli ayağını oluşturmaktadır.

Bu program çerçevesinde projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve engellilerden talep geldiği müddetçe eğitimler devam edilmesine başkanlık makamınca karar verilmiştir. Ayrıca projenin kurumsal bir yapıda ilerlemesi için bir web sitesi aracılığı ile hem engellilerin hem de gönüllü eğitimcilerin süreci anlık takip etmeleri sağlanmıştır.

Kitlesel olarak proje ile ilgili ulusal kanallarda onlarca haber çıkmış, TV oturumlarında projeyi detaylarıyla kamuoyu ile paylaşılmış, Televizyon Yayıncıları Derneği'nin desteği ile proje hem ilçede hem de belediyenin ülke çapında tanıtılmasında oldukça etkili olmuştur. Proje uygulandıktan sonra birçok belediyeden gelen talepler doğrultusunda proje formatı ve uygulama konusunda diyalog kurulmuş ve onların ilçelerinde uygulanması konusunda yol gösterilmiştir. Bütün bu sonuçlar diğer belediyelere ilham kaynağı olmuş ve belediye diğer kurumların ilişkileri geliştirme noktasında olumlu katkı sağlamıştır. Diğer taraftan İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü bu projeyi örnek alarak 100.000 kişiye okuma yazma seferberliği başlatmıştır. Böylece bu sosyal sorumluluk projesi, gönüllülük çerçevesinde bir sosyal dayanışma ve duyarlılık bilinciyle birlikte sürdürülecek bütünlüklü bir sosyal proje haline dönüşmüştür. “Biz Gönüllüyüz Biz Öğretiriz” sosyal sorumluluk projesi İstanbul'daki engelli yurttaşların sorunlarına yaklaşımı ile önemli bir kamuoyu oluşturmuş, konuya duyarlı tüm kişi ve kurumların takdirini toplamıştır.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2012) *Halk Eğitim Merkezleri'nde ÖMSS Kursları Başlıyor* [<http://www.ozurluveyasli.gov.tr/tr/haberler/f/haber/>] (03.02.2012).
- Aksoy, M. Suat (2005) *Kar Amacı Gütmeyen Örgütlerde Halkla İlişkiler: TURMOB için bir Halkla İlişkiler Faaliyet Modeli Önerisi*, **E-Yaklaşım**, Temmuz, Sayı: 24.
- Aktan, Coşkun Can ve Deniz Börü (2006) **Kurumsal Sosyal Sorumluluk**, (Editör: Coşkun Can Aktan), Kurumsal Kültür, Ankara: SPK Yayını.

- Akyar, Halil (2008) *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Üzerine Alan Çalışması*, [http://www.belgeler.com/blg/1g3u/isletmelerde-sosyal-sorumluluk-uzerine-bir-alan-calismasi-a-field-study-on-social-responsibility-in-organisations]
- Alabulut, İsmail (1996) **İşverenlerin Çalışanlara Karşı Sosyal Sorumlulukları**, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alptekin, Doğan (1988) *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Toplumun Çağdaş Standardının Yükseltilmesi ve Gelir ve Refah Politikalarının Rasyonel Yapıda Yönlendirilmesi*, **Devlet Planlama Teşkilatı**, Ankara.
- Ay, Ünal (2000) *İşletme Araçları ve Sosyal Sorumluluğu*, **8. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildirileri**, Nevşehir.
- Bartol, Kathryn ve David C. Martin (1994), **Management**, 2nd Edition, London: Mc Garw-Hill.
- Büyük, Sedef Seçkin (2005) *Sosyal Sorumlulukta Türkiye'nin Liderleri*, **Capital**, Yıl: 13, Sayı Şubat.
- Çakır, Birgül (2007) *Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Tarihsel Gelişimi*, **Anadolu Üniversitesi, İİBF Dergisi**, [http://www.eurocons.com.tr/sosyalsaaa.php]
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2011) *Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı Görevleri*[http://www.cs.gb.gov.tr/cs.gbPortal/cgm.portal?page=gorevler&id=dezavantaj] (19 Haziran 2011)
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2011) *Dezavantajlı Gruplar ve Engelliler*, [http://engelliler.gen.tr/f2/dezavantajli-gruplar-ve-engelliler-1020/] (19 Haziran 2011)
- Endüstri Mühendisleri Sitesi (2011) [http://enm.blogcu.com/isletmenin-sosyal-sorumlulugu/9365956] (14 Haziran 2011)
- Erol, Eren (2002) **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, İstanbul: Beta Yayını, 6.Baskı, Eylül .
- Esenel, Dilek (2006) *Sosyal Sponsorluk Uygulamalarında Eğitim Projelerinin Yeri: Acev-7 çok geç*, [http://www.belgeler.com/blg/14g3/sosyal-sponsorluk-uygulamalarinda-stk-egitim-projelerinin-yeri-acev-7-cok-gec-on-the-social-sponsorships-practices-place-of-non-government-organizations-education-projects-acev-7-is-too-late].
- Göçenoğlu, Ceyhan ve K. Zeynep Girgin (2006) *Kurumsal Yönetişimin Türkiye'deki Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarına Olan Etkileri*, **IV. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi**, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi.
- Halıcı, Ali (2001) *İşletmelerde Sosyal sorumluluk Stratejileri Çanakkale İlinde Bir Araştırma*, **Celal Bayar Üniversitesi, İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 7: Sayı 1, Manisa.
- Karaoğlu, Yusuf (2011) **Onlar okula gidemese de okul onlara geliyor**, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, [http://www.istanbul.edu.tr/iletim/arsiv/?page=templatenevws/detail&int_Id=503]
- Lee, Nancy ve Philip Kotler (2006) **Kurumsal Sosyal Sorumluluk**, (Çeviren: Sibel Kaçamak), İstanbul: Mediacat Yayınları.

- Nalbant, Eser (2005) *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk ve İş Ahlakı*, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, cilt:12, sayı:1, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., Manisa, 2005.
- Öcal, Aslan Tolga (2007) *Endüstri İlişkilerinde Değişim ve İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu*, [http://www.belgeler.com/blg/1a1u/endustri-iliskilerinde-degisim-ve-isletmelerin-sosyal-sorumlulugu-changes-in-industrial-relations-and-corporate-social-responsibility]
- Öğütveren, Nida (2012) *Engelliler "engelsiz çalışma hakkı" istiyor*, **Peryön Dergisi**, No: 38, Ocak-Şubat, 2012.
- Özgener, Şevki (2004) **İş Ahlakının Temelleri: Yönetmel Bir Yaklaşım**, Nobel Yayın Dağıtım, No:642, Ankara.
- Peterson, Wallace C. (1976) **Gelir, İstihdam ve Ekonomik Büyüme**, (Çeviren: Servet Mutlu), Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Eskişehir, No 145.
- Pringle, Hamis ve Marjorie Thompson (2001) **Marka Ruhü**, (Çeviren Zeynep Yelçe ve Canan Feyyat), İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Sabuncuoğlu, Zeyyat ve Tuncer Tokol (2001) **İşletme**, Ezgi Yayınevi, Bursa.
- Sezgin, Mete (2001) *İşletmelerde Sosyal Sorumluluk ve Halkla İlişkiler*, Selçuk Üniversitesi, **Sosyal Bilimler MYO Dergisi**.
- Sivil Toplum Akademisi (2011) *Sosyal Sorumluluk Nedir?*, [http://www.siviltoplumakademisi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=149:sosyal-sorumluluk&catid=50:gazetelerden&Itemid=114].
- Sönmez, Deniz (2000) **İşletmelerde Personele İlişkin Sosyal Sorumluluk Anlayışı ve Verimliliğe Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşkan, Uğur (2003) **İşletmelerin Sosyal Sorumluluklarını Yerine Getirmelerinde Halkla İlişkilerin Rolü ve Konuyla İlgili Bir Model Önerisi**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Toprak, Duriye ve Ceyda Şataf (2009) *Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı*, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1.
- Torlak, Ömer (2000) **Belediyelerde Hizmet Yönetimi ve Pazarlama**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000.
- Torlak, Ömer (2005) *Kâr Amaçsız Kuruluşlar Olarak Yerel Yönetimlerde Ahlaki Sorumluluk*, **Kırıkkale Üniversitesi İİBF Dergisi**, 2005.
- TUIK (2010) *Özürlü İstatistikleri, Türkiye Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması - Dönemi: 2010* [http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=5&ust_id=1]
- Vural, Z. Beril Akıncı ve Gül Coşkun (2011) *Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik*, **Gümüşhane Üniversitesi Elektronik Dergisi** [http://egifder.gumushane.edu.tr/belgeler/1.sayi/1-4.pdf]
- Yaman, Yılmaz (2002) *Sosyal Sorumluluk Kampanyaları*, **EDAM Sosyal Sorumluluk Kampanyaları Semineri**, 16 Kasım 2002.

- Yazıcı, Nihat (1992) **İşletmelerde Yöneten ve Yönetilenlerin Sosyal Sorumlulukları Algılayışları**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, [http://www.mitosweb.com/browse/14636/]
- Yılmaz, Kürşad (2006) *Örgütlerin Sosyal Sorumlulukları: Kavramsal Bir Çözümleme*, **M. Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 12, 65-79.
- Yüksel, Fatih; Bozkurt, Gamze ve Ahmet Güven (2008) *Yerel Yönetimlerde Etik Çerçevesinde Sosyal Sorumluluk Bilinci: Tokat Uygulaması*, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, [http://www.etikturkiye.com/etik/yerel/2GamzeBozkurt.pdf].